

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 25 กรกฎาคม 2545

อภิমনายกรัฐมนตรี

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

เมื่อนายเสนาะ เทียนทอง ออกมาถล่มรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในฐานะที่ระบายยางพาราในสต็อกจำนวน 130,000 ตันออกขาย โดยที่มีได้ ‘เรียนปรึกษา’ นายเสนาะในฐานะประธานที่ปรึกษาพรรคไทยรักไทย ไม่เพียงแต่นายเสนาะจะประกาศศักดิ์ของกลุ่มวังน้ำเย็นเท่านั้น หากยังแสดงตัวเป็นอภิমনายกรัฐมนตรีอีกด้วย

นายเสนาะต้องการเป็นอภิমনายกรัฐมนตรีหรือไม่ ไม่มีใครรู้ดีกว่าตัวนายเสนาะเอง แต่ประพจน์กรรมของนายเสนาะในช่วงกว่าขวบปีที่ผ่านมา ทำให้สังคมไทยเรียนรู้ว่า นายเสนาะมีฐานะ ‘เหนือ’ กว่ารัฐมนตรีในสังกัดพรรคไทยรักไทยทั้งปวง และบางครั้งนายเสนาะก็แสดงตัว ‘เหนือ’ กว่านายกรัฐมนตรี ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ ทั้งๆที่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯได้เรียนปรึกษาและได้รับความเห็นชอบจากนายกรัฐมนตรีในการระบายยางพาราในสต็อกออกขายแล้ว แต่นายเสนาะยังออกมาฟาดวงฟาดงา จนนายกรัฐมนตรีรู้สึกมีนง ดังบทสัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์มติชน (ฉบับวันอังคารที่ 23 กรกฎาคม 2545)

นายเสนาะให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนอยู่เนืองๆว่า ตน ‘ป็น’ นายกรัฐมนตรีมาแล้ว 3 คน นับแต่นายบรรหาร ศิลปอาชา พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จนถึง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร หากนายเสนาะจะมีความรู้สึกว่าเป็นอภิমনายกรัฐมนตรีก็เป็นเรื่องชอบธรรมที่จะมีความรู้สึกเช่นนั้น ในเมื่อบรรดาผู้คนที่ต้องการเป็นนายกรัฐมนตรีทั้งสาม ล้วนแล้วต้องฟังฐานเสียงของนายเสนาะ และอาศัย ‘เหยียบ’ นายเสนาะขึ้นสู่อำนาจนายกรัฐมนตรี

แต่ตำแหน่งอภิমনายกรัฐมนตรีนั้นไม่มีฐานะทางกฎหมายและไม่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ หากจะมีการรณรงค์แก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีตำแหน่งอภิমনายกรัฐมนตรี ประชาสังคมไทยคงมีอายุอมรับได้ เพราะนานาอารยประเทศหาได้มีตำแหน่งอภิমনายกรัฐมนตรีควบคู่กับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไม่ ดังนั้น หากนายเสนาะภูมิใจในความสำเร็จในการ ‘ป็น’ นายกรัฐมนตรี จำเป็นต้องเก็บความภูมิใจไว้ในใจ หากควรแสดงความภูมิใจให้ปรากฏ จนสาธารณชนหลงเข้าใจว่า นายเสนาะเป็นอภิমনายกรัฐมนตรีไม่ เพราะทุกครั้งที่นายเสนาะมีประพจน์กรรมเช่นนี้ เสียง ‘สรรเสริญ’ นายเสนาะในทางลบมักจะดังขรม

พรรคไทยรักไทยเติบโตขึ้นมาเป็นอภิมหาพรรค และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เติบโตขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี โดยอาศัยฐานเสียงของกลุ่มวังน้ำเย็น อันมีนายเสนาะ เทียนทองเป็นผู้นำ อย่างไรก็ตามปราศจากข้อกังขา แม้พรรคไทยรักไทยจะทำท่าดีในตอนต้น ในข้อที่เป็นพรรคที่มีอุดมการณ์อันชัดเจน แต่ปรากฏที่เหลวในเวลาต่อมา เมื่อพรรคไทยรักไทยเติบโตใหญ่ด้วยการกว้านซื้อนักการเมืองและกลุ่มการเมือง ซึ่งโดยพื้นฐานเป็นกลุ่มพลัง ‘ยี่ยาธิปไตย’ เพียงเพราะ พ.ต.ท.ทักษิณต้องการตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เกื้อกูลการเติบโตใหญ่จากภายนอก (External Growth) ของพรรคการเมือง เสริมส่งการควบและครอบพรรคและกลุ่มการเมือง (Merger and Acquisition) เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยึดฐานคิดว่า พรรคใหญ่ดีกว่าพรรคเล็ก อันเป็นฐานคติที่สืบเนื่องจากฐานคติอีกชุดหนึ่งที่ว่า ระบบทวีพรรค (Bi-party System) ดีกว่าระบบพหุพรรค (Multi-party System) เพราะต้องการให้สังคมการเมืองไทยมีพรรคการเมืองขนาดใหญ่เหลือเพียง 2-3 พรรค การเติบโตใหญ่ของพรรคไทยรักไทยด้วยการควบและครอบพรรคและกลุ่มการเมืองต่างๆจึงเป็นการสนองต่อต่อโครงสร้างสิ่งจูงใจที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับนี้

หากพรรคไทยรักไทยยังสามารถเติบโตต่อไปด้วยการกว้านซื้อกลุ่มหรือพรรคการเมือง โดยที่พรรคชาติพัฒนาเป็นเป้าหมายต่อไป และพรรคไทยรักไทยยังคงชนะการเลือกตั้ง ในไม่ช้าไม่นาน พรรคไทยรักไทยจะอยู่ในฐานะที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้เอง โดยไม่ต้องผสมกับพรรคการเมืองใดๆ คำถามพื้นฐานมีอยู่ว่า รัฐบาลที่มีพรรคไทยรักไทยเพียงพรรคเดียวมีเสถียรภาพดีกว่ารัฐบาลผสมในอดีตและปัจจุบันหรือไม่ นายเสนาะและกลุ่มวังน้ำเย็นได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า มิได้เป็นเช่นนั้น ในอดีตกาล ความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลเป็นปัจจัยสำคัญที่สั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลในปัจจุบัน ความขัดแย้งระหว่างมุ้งหรือกลุ่มการเมืองต่างๆภายในพรรคไทยรักไทยนั่นเองที่สั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลทักษิณ

พรรคการเมืองที่เลือกเส้นทางการเติบโตจากภายใน (Internal Growth) ด้วยการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางการเมืองของตนเองและขยายกิ่งก้านสาขาด้วยตนเอง ย่อมมีโอกาสผนึกตัวเป็นเนื้อเดียวกันได้ โดยอาศัยอุดมการณ์ที่มีร่วมกันถักทอสายใยแห่งความสัมพันธ์

แต่พรรคการเมืองที่เติบโตด้วยการกว้านซื้อนักการเมือง กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง นอกจากจะไม่มีอุดมการณ์แล้ว ยังมีอาจผนึกเป็นเนื้อเดียวกันได้ด้วย พรรคไทยรักไทยนับเป็นตัวอย่างของความขี้เนื้อ ทรายเท่าที่กลุ่มหรือมุ้งการเมืองที่ถูกกว้านซื้อเข้าพรรคไทยรักไทยยังคงผนึกตัวเป็นกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองภายในพรรค กลุ่มเหล่านี้ยากที่จะมีความรู้สึกถึงความเป็น ‘ไทยรักไทย’ พรรคไทยรักไทยจึงประกอบด้วยอนุพรรคจำนวนมาก นับตั้งแต่อนุพรรควังน้ำเย็น อนุพรรคเสรีธรรม อนุพรรคความหวังใหม่ จนถึงอนุพรรคชาติพัฒนาในอนาคต เมื่อพิจารณาจากแง่มุม

ของสมาชิกกลุ่มการเมืองต่างๆ เหล่านี้ ความรู้สึกถึงความเป็นอนุพรรคเข้มข้นมากกว่าความเป็น 'ไทยรักไทย'

ในสภาพการณ์ที่พรรคไทยรักไทยประกอบด้วยอนุพรรคจำนวนมาก ความขัดแย้งระหว่างอนุพรรคจึงสร้างปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองแก่รัฐบาลพรรคไทยรักไทย ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวนี้อาจบรรเทาเบาบางลงด้วยการจัดสรรผลประโยชน์ ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างลงตัว จนเป็นที่พอใจของกลุ่มต่างๆ แต่มีอาจขจัดให้หมดไปได้ เพราะการออกแบบเชิงสถาบัน (Institutional Design) ของพรรคไทยรักไทยซึ่งเติบโตด้วยการกว้านซื้อนักการเมือง กลุ่มการเมือง และพรรคการเมือง ทำให้ไม่สามารถผนึกสมาชิกให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และต้องมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอยู่เสมอ

ปรากฏการณ์ที่กลุ่มวังน้ำเย็น และนายเสนาะ เทียนทองแสดงศักยภาพว่า เป็นใหญ่ในพรรคไทยรักไทยนั้น เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ เพราะเป็นธรรมชาติของอนุพรรคที่จะต้องแสดงผลานุภาพให้อนุพรรคอื่นๆ ในพรรคเดียวกันได้เห็น กลุ่มวังน้ำเย็นผิดหวังจากการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีเมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลพรรคไทยรักไทย และรู้ตัวดีว่า อำนาจต่อรองของกลุ่มลดน้อยถอยลงเมื่อพรรคไทยรักไทยกว้านซื้อพรรคความหวังใหม่

หัวหน้าพรรคพรรคไทยรักไทยอาจยอมให้หัวหน้าอนุพรรควังน้ำเย็นทำตัวเป็น 'อภิมหานายกรัฐมนตรี' ในขณะที่กลุ่มวังน้ำเย็นมีอำนาจต่อรองสูง แต่หัวหน้าพรรคไทยรักไทยสามารถลดทอนอำนาจต่อรองของกลุ่มวังน้ำเย็นได้ ด้วยการกว้านซื้อกลุ่มและพรรคการเมืองต่อไป หากพรรคไทยรักไทยสามารถครอบพรรคชาติพัฒนาได้สำเร็จ อำนาจต่อรองของกลุ่มวังน้ำเย็นย่อมลดลงไปมากถึงเวลานั้น คงไม่มีหัวหน้าอนุพรรคใดในพรรคไทยรักไทยที่จะสามารถแสดงบทบาทเป็น 'อภิมหานายกรัฐมนตรี' ได้

ในสภาวะการณ์ที่พรรคไทยรักไทยเติบโตใหญ่ด้วยการกว้านซื้อกลุ่มและพรรคการเมือง จนท้ายที่สุด อาจคงเหลือพรรคไทยรักไทย พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคชาติไทย กลุ่มวังน้ำเย็นมีทางเลือกไม่มากนัก หากความขัดแย้งถึงขั้นแตกหัก นายเสนาะอาจต้องนำกลุ่มวังน้ำเย็นไป 'ปั้น' นายกรัฐมนตรีคนที่สี่ในพรรคชาติไทย หรือพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งหัวหน้าพรรคทั้งสองคงไม่ต้องการ กลุ่มวังน้ำเย็นอาจต้องเลือกตายในวัง ด้วยการรื้อฐานะอนุพรรคในพรรคไทยรักไทยต่อไป แต่จะไม่มีตำแหน่ง 'อภิมหานายกรัฐมนตรี' ประดับกลุ่มอีกแล้ว

สังคมการเมืองไทยกำลังอยู่บนทางแพร่งที่จะแปรเปลี่ยนจากระบบพหุพรรคไปสู่ระบบทวิพรรค ใครจะยืนยันได้ว่า ประชาสังคมไทยได้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้